

УДК 657

Москаленко І.М., магістрант

ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В БАНКАХ

У результаті світової фінансової кризи виникло багато запитань пов'язаних саме з підготовкою фінансової звітності згідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності. В зв'язку з цим особлива увага почала приділятися методам обліку та оцінки фінансових інструментів, які складають вагомий частину активів та зобов'язань багатьох організацій і банків, оскільки відіграють важливу роль в забезпеченні ефективного функціонування фінансових ринків. Як наслідок позитивних зрушень Рада з Міжнародних стандартів фінансової звітності прискорила розробку проекту заміни МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”, а також поправок або навіть заміни деяких інших стандартів. Безумовно, саме проект по заміні МСФЗ (IAS) 39 і деякі інші зміни методів обліку (включаючи зміни, що стосуються фінансових інструментів з характеристиками капіталу, оцінки за справедливою вартістю, надання фінансової звітності та консолідації) спричинять істотний вплив на банки.

Правила оцінки інструментів і виявлення їх знецінення також досить складні і призводять до того, що ідентичні інструменти враховуються різними способами – як в рамках одного банку так і різними банками в цілому. Все це робить фінансову звітність складною для підготовки, розуміння і порівняння. Тому основна ідея нововведень зводиться до того, що замість звичних нам чотирьох категорій фінансових активів за МСФЗ 39, МСФЗ 9 вимагає класифікації фінансових активів в одну з двох категорій для їх оцінки і відповідного визнання прибутку:

1. оцінювані за амортизованою вартістю;
2. оцінюються за справедливою вартістю:
 - а) через прибуток або збиток (як правило);
 - б) з визнанням прибутку або збитку в іншому сукупному прибутку (як виняток, на індивідуальній основі в залежності від бізнес-моделі).

Величезним плюсом є те, що на відміну від діючих стандартів МСФЗ 9 не передбачає необхідності виділення вбудованих похідних інструментів з основних фінансових інструментів, він не містить складних правил “компрометації” портфеля інвестицій, утримуваних до погашення, які є в МСФЗ 39.

Як вже зазначалося вище, оцінка фінансових активів може здійснюватися за амортизованою вартістю або за справедливою вартістю, при цьому вибір способу оцінки визначається двома основними критеріями:

1) бізнес-моделлю банку з управління фінансовим активом та

2) характеристиками (в першу чергу фіксованістю і визначеністю отримання) контрактних потоків грошових коштів по фінансовому активу.

Оцінка фінансового активу за амортизованою вартістю здійснюється тільки у разі, коли виконуються обидва нижчеперелічених умови:

1) мета бізнес-моделі по управлінню фінансовим активом полягає в отриманні грошових потоків у відповідності з контрактом;

2) потоки грошових коштів від фінансового активу згідно з контрактом являють собою виключно виплати основної суми і відсотків по ній.

До таких активів, за умови відповідності бізнес-моделі, що передбачає отримання потоків грошових коштів відповідно до контракту, а не продаж до закінчення строку обігу фінансового активу, можуть відноситися кредити, облігації, векселі, дебіторська заборгованість.

У зв'язку з цим найбільш ймовірні зміни можуть відбутися, наприклад, в області обліку інвестиційних вкладень в боргові цінні папери. Незважаючи на те що вони можуть оцінюватися за справедливою вартістю (якщо утримуються в рамках "торгової" бізнес-моделі, а не бізнес-моделі "Контрактні грошові потоки"), їх вже не можна буде враховувати за справедливою вартістю через капітал (тобто враховувати аналогічно старій категорії "Наявні в наявності для продажу" у термінах МСФЗ 39).

У більш широкому сенсі в момент дострокового переходу на МСФЗ 9 банку тепер буде необхідно спочатку детально розробити і формалізувати свої стратегії і "бізнес-моделі" в області управління різними класами цінних паперів, а потім прийняти відповідні "індивідуалізовані" рішення по категоризації та задокументувати:

1) які з її інвестицій (наприклад, облігації) знаходяться на балансі банку в рамках цілей бізнес-моделі "Контрактні грошові потоки";

2) які (наприклад, з її інших облігацій) являють собою сурогат "грошових еквівалентів" і були придбані з точки зору бізнес-моделі "Управління короткостроковою ліквідністю";

3) які з інвестицій в акції підпадають під бізнес-модель так званих "Резервних інвестицій" і управляються в рамках стратегії компанії по досягненню довгострокової фінансової стабільності компанії, її платоспроможності і високої маржі фінансового прибутку (наприклад, певні інвестиції в акції "старт-апів" утримуються невизначений час з метою продажу, тільки коли ймовірно витяг значного прибутку).

Оцінка фінансового інструмента, що обліковується за справедливою вартістю буде проводитися для всіх інструментів, що не потрапили в категорію оцінки за амортизованою вартістю. Крім того, в окремих випадках, навіть якщо інструмент відповідає умовам для включення в категорію за амортизованою вартістю, він може бути віднесений на другу

категорію при первісному визнанні за рішенням банку, щоправда, для цього необхідно виконання певних умов.

Переоцінка за всіх фінансових інструментів, що враховуються за справедливою вартістю, відповідно до МСФЗ 9 відобразатиметься у складі прибутку або збитку. Єдиний виняток складуть окремі інвестиції в інструменти капіталу, не призначені для торгівлі, переоцінку за якими (за вибором організації) можна буде відображати у складі іншого сукупного доходу (тобто безпосередньо в капіталі). Однак при цьому всі доходи від таких інвестицій, включаючи дивіденди і доходи від реалізації, будуть також відобразатися тільки безпосередньо в капіталі.

Важлива відмінність від МСФЗ 39 полягає в тому, що “Котирується інструмент на активному ринку або ні” не має значення для методу оцінки згідно МСФЗ 9.

Таким чином, можемо зробити висновок, що удосконалення методики оцінки фінансових інструментів на пряму взаємопов’язане з міжнародними стандартами та можливістю їх трактування в зрозумілій формі для користувачів.

Список використаних джерел:

1. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навчальний посібник [Текст] / І.В. Жолнер; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. Ун-т харчових технологій. – К.: ЦУЛ, 2012. – 368 с. – ISBN 978–611–01–0270–4
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39) “Фінансові інструменти: визнання та оцінка” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_015
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9) “Фінансові інструменти” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_016